

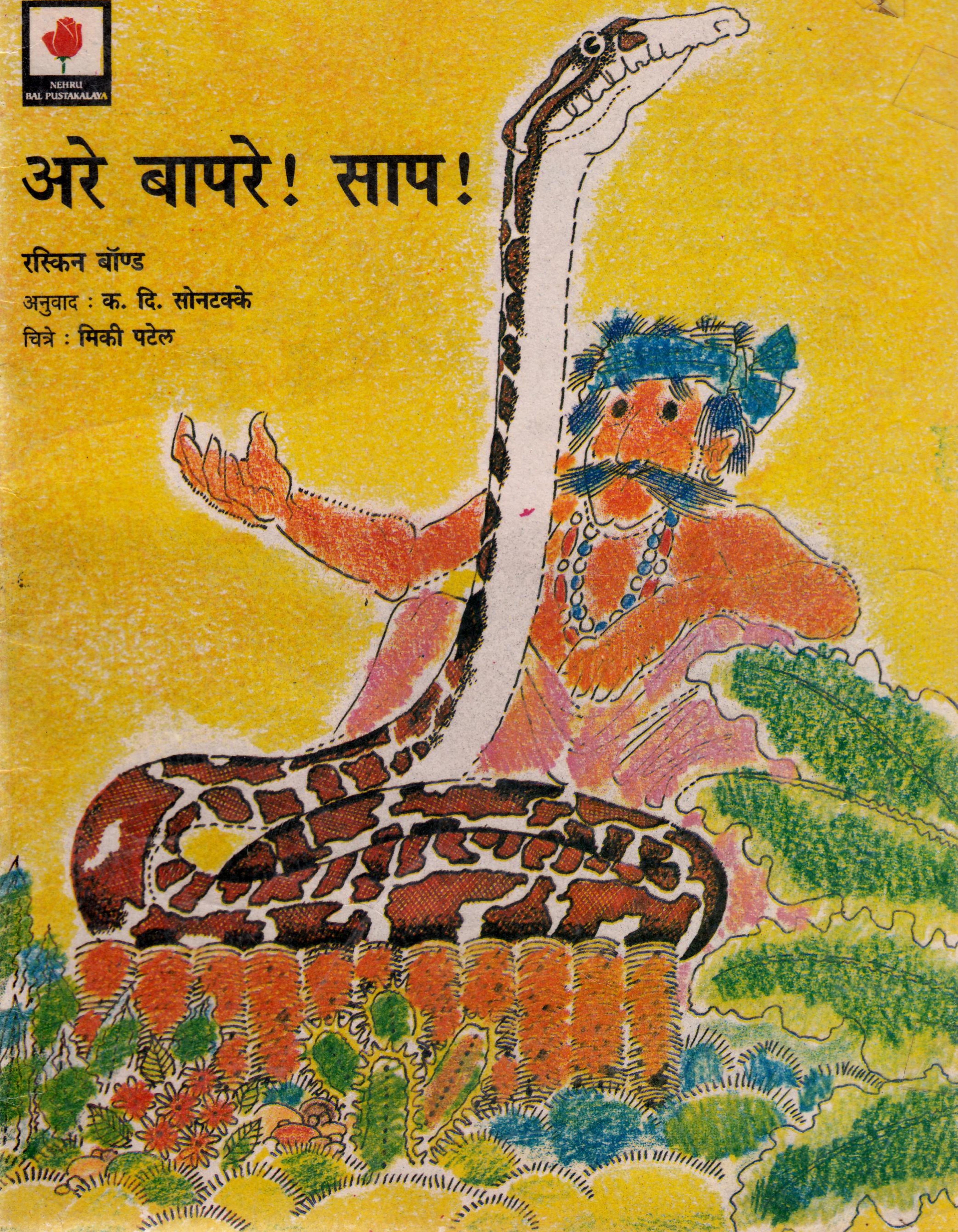
NEHRU
BAL PUSTAKALAYA

अरे बापरे ! साप !

रस्किन बॉण्ड

अनुवाद : क. दि. सोनटक्के

चित्र : मिकी पटेल

ISBN 81-237-4059-X

पहिली आवृत्ती : 2003 (शके 1925)

दुसरी आवृत्ती : 2004 (शके 1925)

मूळ © रस्किन बॉण्ड

मराठी अनुवाद © नेशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, 2003

Snake Trouble (Marathi)

रु. 10.00

संचालक, नेशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया, ए-५ ग्रीन पार्क

नवी दिल्ली-११००१६ यांनी प्रकाशित केले.

नेहरू बाल पुस्तकालय

अरे बापरे! साप!

रस्तिकन बॉण्ड

अनुवाद
क. दि. सोनटक्के

चित्रे
मिकी पटेल

नेशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

सापाचा गोंधळ

भारतीय रेल्वेतली नोकरी संपल्यावर माझे आजोबा डेहराडूनमध्ये स्थायिक झाले होते. वेगवेगळ्या प्रकारचे प्राणीपक्षी पाळायची त्यांना फार हैस होती. आणि त्यामुळे, त्यांच्या तर खरेच, पण आमच्याही आयुष्यात रंगत येत असे. एकदा त्यांनी वीस रुपये देऊन बाजारातल्या गारुड्याकडून अजगराचे एक पिल्लूच विकत घेतले. साहजिकच तेथे लगेच त्यांच्याभोवती कुतुहलाने पाहणाऱ्या मुलामुलींचा घोळका जमला. त्या घोळक्याला खूष करण्यासाठी त्यांनी ते अजगर आरामात आपल्या खांधावर लपेटले आणि मग घरचा रस्ता धरला.

त्यावेळी मी त्यांच्याबरोबरच होतो आणि त्यांच्या शेजारून चालताना मला अभिमान वाटला होता. डेहरामध्ये आजोबा तसे लोकप्रिय होते. विशेषतः सर्वसामान्य लोकांत. आणि आजोबांच्या खांधावरचे अजगर आपण जणू पाहिलेच नाही अशा थाटात त्यांनी त्यावेळी आजोबांना आदराने ओळख दिली. नाही म्हटले तरी एक्हाना त्यांना आजोबांबरोबर असे चित्रविचित्र प्राणीपक्षी पाहायची सवयच झाली होती.

घरापाशी पोचल्यावर आम्हाला प्रथम पाहिले ते आमच्या टोटो नावाच्या माकडाने. त्यावेळी ते फणसाच्या झाडाच्या फांदीला लोंबकळून झोके घेत होते. आपल्या जातीच्या त्या पुरातन वैच्याकडे नजर जाताच त्याची पाचावर धारणच बसली. आणि दुसऱ्याच क्षणी मोठमोठ्याने चीत्कार करत त्याने घरात धूम ठोकली. नंतर आम्हाला पाहिले ते व्हरांड्यात बसलेल्या आमच्या पॉपाय नावाच्या पोपटाने. त्यानेही लगेच भयानक चित्कारत आणि शिट्या मारत गोंधळ घालायला सुरवाती केली. त्याची शिटी आगगाडीच्या वाफेच्या इंजिनाच्या शिटीसारखी होती. डेहरात स्थायिक होण्याआधी आम्ही नेहमी आगगाडीच्या स्थानकांजवळ राहत असू, तेथून त्याने ती उचलली होती.

काय दंगा आहे हे पाहायला आजी व्हरांड्यात आली आणि आजोबांच्या गळ्याला विळखे घालून आरामात बसलेल्या अजगराला पाहून जवळ जवळ बेशुद्धच पडली!

आजोबांनी पाळलेल्या बहुतेक प्राण्यांकडे आजी दुर्लक्ष करी. पण सरपटणाऱ्या प्राण्यांच्या विरोधात मात्र ती ठाम होती. एखाद्या नम्र सरऱ्याला पाहूनसुद्धा तिच्या छातीत धडकी भरे. तेव्हा एखादा अजगर घरात ठेवायला ती परवानगी देईल हे शक्य नव्हते.

“तुमच्या गळ्याला विलखा घालून तो तुमचा जीव होईल,” ती ओरडली.

“काहीतरी काय?” आजोबा म्हणाले. “ते अजून पिल्लू आहे.”

“थोड्याच दिवसात त्याला आपली सवय होईल,” आजोबांना टेकू देत मी म्हटले.

“होईलही कदाचित,” आजी म्हणाली. “पण त्याची सवय करून घ्यायला मी तयार नाही. आणि उद्या तुझी रुबीमावशी इथं राहायला येणार आहे. घरात साप दिसला तर ती आल्यापावली घरातून निघून जाईल.”

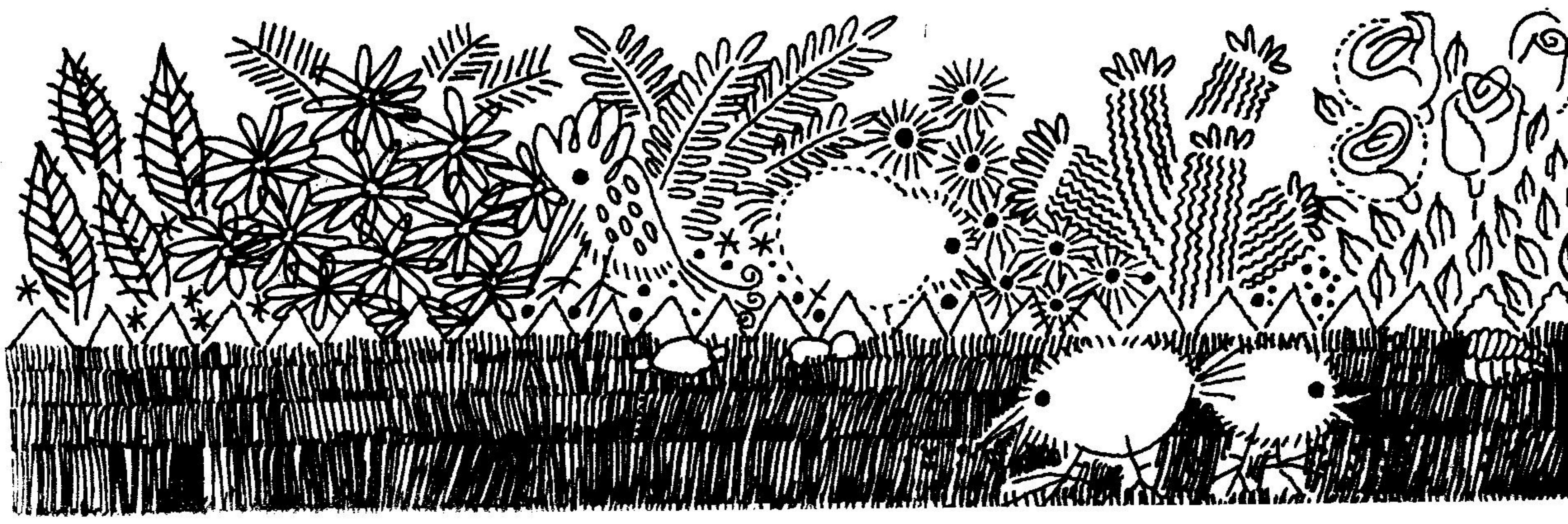
“तसं असेल तर मला वाटतं की आपण तिला आल्याआल्याच हा अजगर दाखवावा,” आजोबा म्हणाले. त्यांना रुबीमावशीचा सहवास फारसा रुचत नसे.

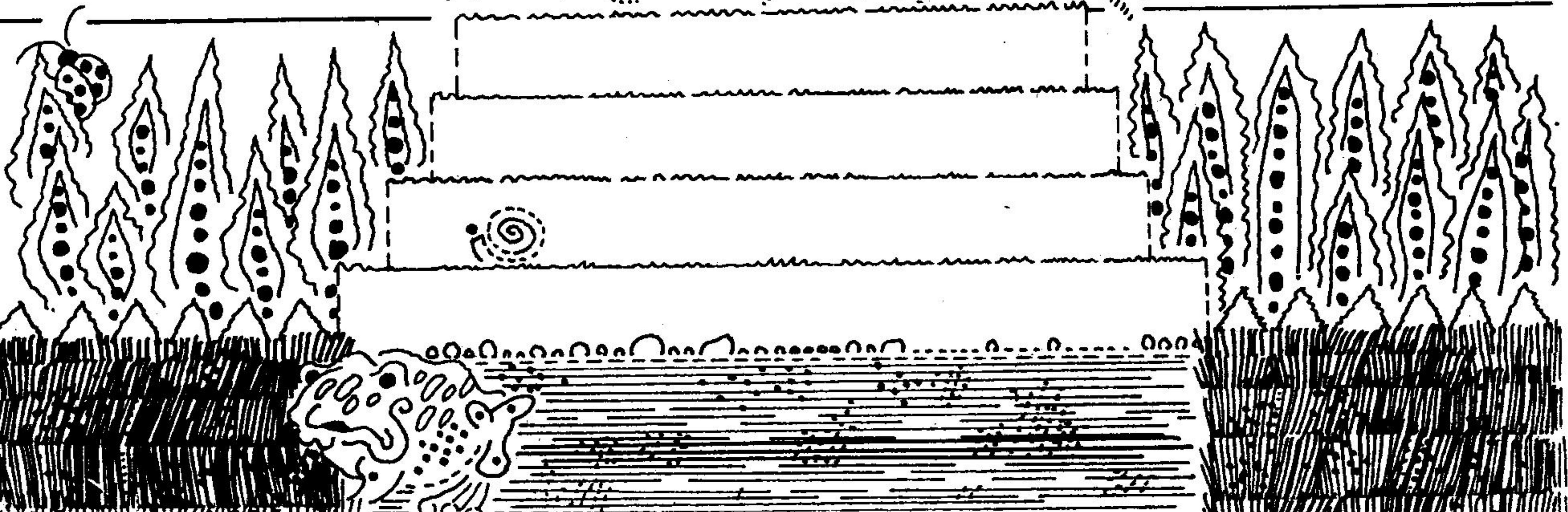
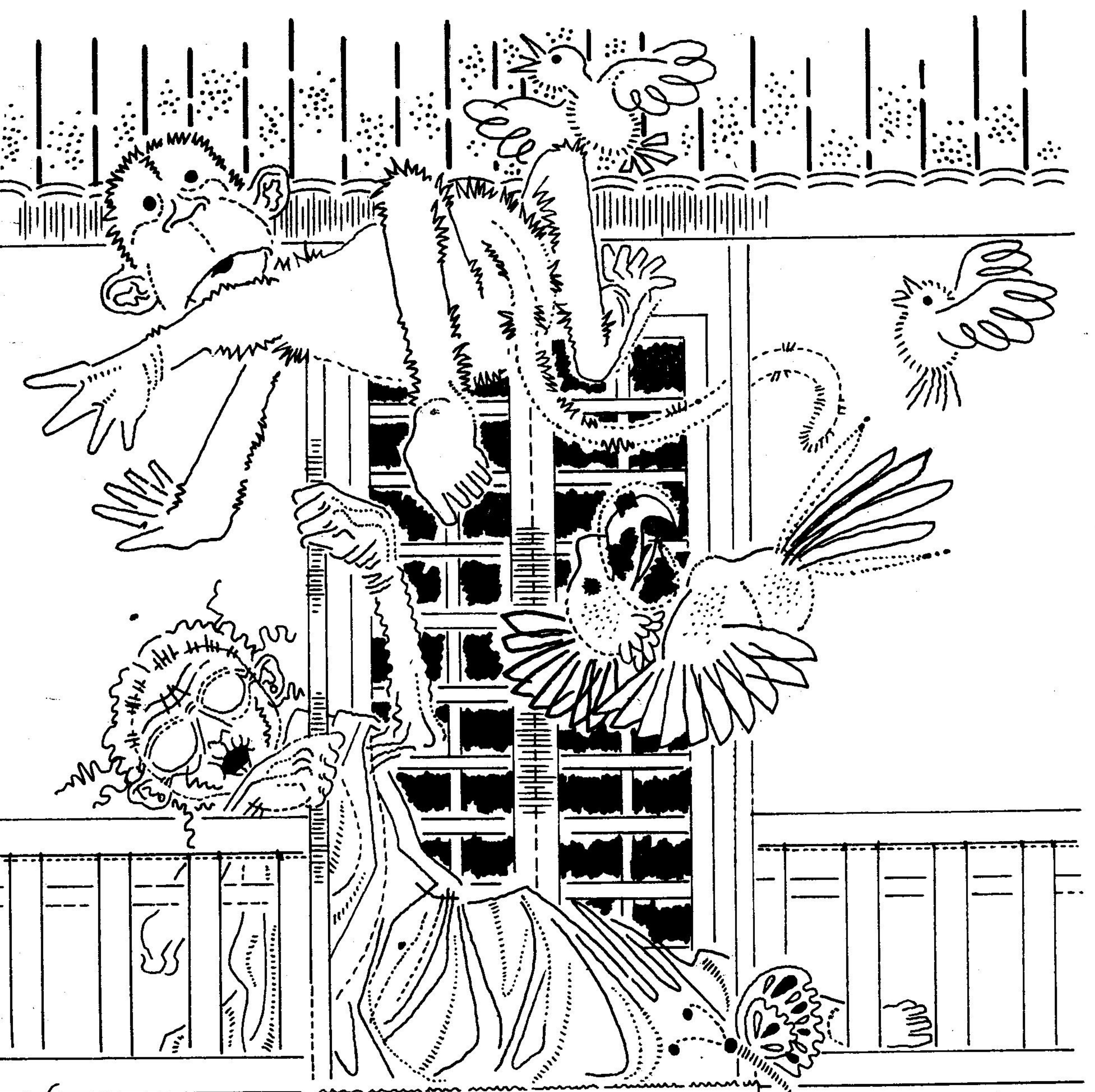
“आताच्या आता त्याला घराबाहेर घालवा,” आजी म्हणाली.

“त्याला बागेत सोडून तर चालणार नाही,” आजोबा म्हणाले. “तो तिथल्या कोंबड्यांच्या खुराड्यात जाईल. आणि मग आपली काय स्थिती होईल याचा विचार कर.”

“खुराड्यातल्या कोंबड्यांच्या काही पिल्लांचा तरी त्यानं फडशा पाडलेला असेल!” कार्यकारणभाव जुळवत मी म्हटले.

पण त्यामुळे अजगराला हृदपार करण्याचा आजीचा निश्चय अधिकच पक्का झाला.

“या भयानक प्राण्याला न्हाणीघरात बंद करा,” ती म्हणाली. “याला ज्याच्याकडून विकत घेतलंय त्या माणसाला शोधा, त्याला वीस किंवा त्याच्याही दुप्पट रुपये द्या, आणि याला घेऊन जाण्यासाठी त्याला इकडे घेऊन या. आधी जे पैसे त्याला दिलेत ते त्याच्यापाशीच राहू देत.”

अजगराला घेऊन आजोबा आणि मी न्हाणीघरात गेलो. तिथल्या एका मोकळ्या टबमध्ये आम्ही त्याला ठेवले. आजोबांचा चेहरा थोडा उतरला होता. ते म्हणाले, “तुझ्या आजीचं बरोबर दिसतंय. खबीमावशीबद्दल मला काळजी नाही. पण अजगरानं

आपल्या टोटोला किंवा पॉपायला खलास केलं तर ते मलाही आवडणार नाही.”

नंतर गारुड्याला शोधायला म्हणून आम्ही घाईघाईने बाजाराकडे निघालो. पण काही अंतर चालून गेल्यावर आमच्या लक्षात आले की बाजारातले अनेक गारुडीच आमचा शोध घेत आहेत म्हणून! त्यांना कळले होते की आजोबा साप विकत घेत आहेत. आणि त्यामुळे आजोबांना दाखवायला त्यांनी आपल्याबरोबर विविध आकाराचे आणि वर्णनाचे साप आणले होते!

“नाही, नाही,” त्यांना नकार देत आजोबा उद्गारले, “आम्हाला अजून साप नको आहेत. विकत घेतलेला सापच आम्हाला परत करायचाय.”

परंतु आम्हाला साप विकणारा गारुडी केव्हाच आपल्या जंगलातल्या गावी परतला होता आणि बहुधा आजोबांकरता अजून एखादा अजगर मिळवायच्या

खटपटीत होता. आणि बाजारात जे गारुडी होते त्यांना कोणाकडूनही साप विकत घ्यायचे नव्हते, तर आपल्या जवळचे साप दुसऱ्या कोणाला तरी विकायचे होते! अखेरीला त्या गारुड्यांना टाळून घरी परतण्यासाठी आम्हाला नेहमीचा रस्ता न धरता दुसरा दूरवरचा रस्ता शोधून काढावा लागला. त्या रस्त्याने जातांना वाटेत आम्हाला एक भिंत चढावी लागली, तसेच एका मळ्यातूनही जावे लागले. आम्ही घरी पोचलो तेव्हा आजी व्हरांड्यात येरझारा घालत होती. आमच्या चेहन्यांकडे एक नजर टाकताच आम्ही आपल्या मोहिमेत अयशस्वी झालो आहोत हे तिच्या लक्षात आले.

“हरकत नाही,” ती म्हणाली. “आता तुम्हीच त्याला घेऊन दूरवर जा आणि तो परत येणार नाही याची खात्री करा.”

“आजी, तू मुळीच काळजी करू नकोस,” मी आत्मविश्वासपूर्वक म्हटले.
“आम्ही त्याला बरोबर परांगंदा व्हायला लावू.”

न्हाणीघराचे दार उघडून आजोबांनी माझ्यासकट आत पाऊल टाकले. आणि आम्ही दोघे एकदम चाटच झालो. न्हाणीघरात कोठेही अजगर नव्हता!

“अजगर गेलाय!” आजोबांनी जाहीर केले.

“आपल्या हातून खिडकी उघडी राहिली होती,” मी म्हटले.

“तुम्ही ती मुद्दामच ठेवली असेल,” आजी म्हणाली. “पण तो अजून फार दूरवर गेला नसणार. घरात सगळीकडे आणि अवती भोवतीही त्याचा शोध घ्या.”

घर, घराचे छप्पर, स्वैपाकघर, बाग आणि कोंबड्यांचे खुराडे—सगळीकडे आम्ही कसून शोध घेतला. पण कोठेच अजगर नव्हता.

“तो बहुदा बागेची भिंत चढून बाहेर पडला असेल,” आजोबा उत्साहाने म्हणाले.
“एक्हाना तो बरेच लांब गेला असेल.”

अजगर पुन्हा काही प्रकट झाला नाही. आणि आमच्याकडे बरेच दिवस राहण्याच्या उद्देशाने पुरेसे सामान घेऊन रुबीमावशी घरी हजर झाली तेव्हा तिचे स्वागत करायला एकटा पॉपट हजर होता. त्याने ते दीर्घ आणि कानठळ्या बसवणाऱ्या शिट्या मारून केले.

अजगर नाहीसा झाल्यापासून पहिले दोन तीन दिवस मी आणि आजोबा, ‘तो पुन्हा तर नाही ना अचानकपणे प्रकटणार,’ अशा काळजीत होतो. पण तसे काही

झाले नाही. तेळा तो आता कायमचा निघून गेला असे आम्हाला वाटले आणि आम्ही निर्धास्त झाले.

आमचे टोटो माकड रुबीमावशीला तोंडावर वेडावून दाखवत असे. (खरे म्हणाल तर मीसुद्धा तेच करत असे पण तिचे माझ्याकडे लक्ष नाही हे पाहून!) आणि आपण आजुबाजूला असतानाच पॉपाय सर्वात जास्त कर्कशपणे चित्कारतो अशीही तिची तक्रार होती. पण कसेही असले तरी तिला त्यांची सवय होती; आणि आमच्याकडे राहायचे तर आपल्याला हे सहन करावेच लागेल हे तिला माहिती होते.

आणि मग एका संध्याकाळी आम्हाला अचानकपणे किंकाळी ऐकू आली. ती ऐकून आम्ही दचकलोच.

पुढच्या काही क्षणातच रुबीमावशी घाईगर्दीने पळत क्हरांड्याच्या पायच्या चढताना दिसली. ती धापा टाकत उद्गारली, “पेरुच्या झाडावर. पेरु तोडण्याकरता मी उंचावते न उंचावते तोच तो मला दिसला. त्याची ती दृष्टी. बाई ग! जणू तो मला जिवंतच खाणार होता!”

“अग, जरा शांत हो; शांत हो,” तिला सावरत आजी म्हणाली. “हं. आता आम्हाला सांग. कोण दिसलं तुला?”

“साप!” हुंदके देत रुबीमावशी म्हणाली. “नाही. अजगर. पेरुच्या झाडावर. त्याचे डोळे भयानक होते. आणि ते माझ्याकडं अगदी रोखून पाहत होते.”

“म्हणजे नक्कीच तो तुला पेरु खायचा आग्रह करत असणार!” आजोबा तिला म्हणाले आणि आपले हसू तिला दिसू नये म्हणून पाठीमागे वळले. त्यांनी मला नजरेनेच खुणावले. त्याबरोबर मी घाईघाईने बागेत गेलो. पण मी पेरुच्या झाडापाशी जाऊन पाहतो तो तेथे अजगर नव्हताच—म्हणजे तो आधी खरोखरच तेथे असला तर!

“बहुधा तो रुबीमावशीचे आविर्भाव पाहून निघून गेलाय,” मी आजोबांना म्हटले.

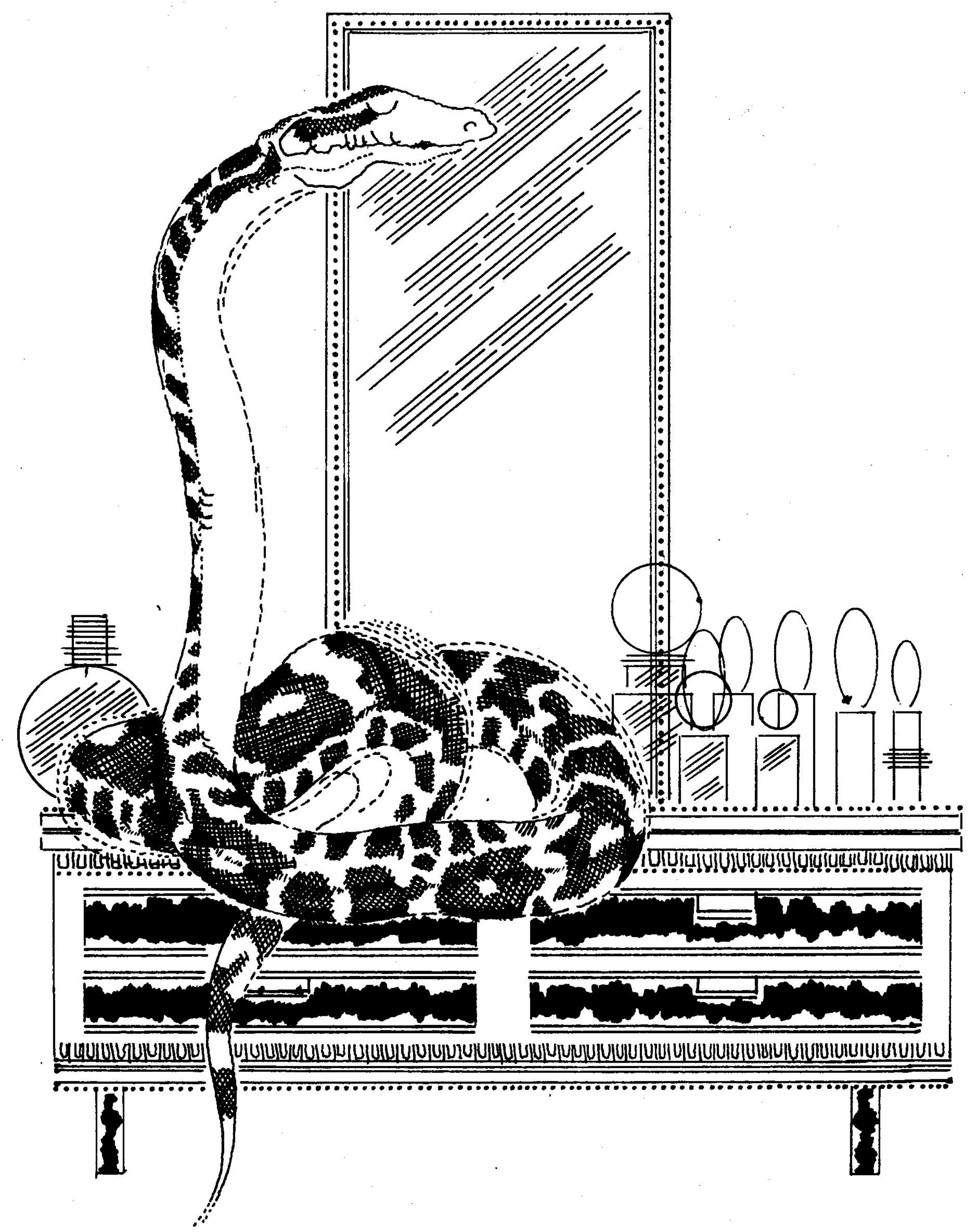
“तसंच झालं असावं,” आजोबा म्हणाले. “मला वाटतं त्याला तुझ्या रुबीमावशीची भुरळ पडलीय!”

आणि मग तो अजगर थोडा थोडा वेळच पण पुष्कळ वेळा प्रकट होऊ लागला. आणि तेही अगदी अनपेक्षित अशा ठिकाणी.

एका सकाळी मला तो झोपायच्या खोलीतल्या टेबलावर वेटोळे घालून समोरच्या आरशातले आपले प्रतिबिंब निरखून पाहताना दिसला. मग पुन्हा एकदा बागेत आढळला. आणि एक दिवस मी त्याला छपराकडे नेणाऱ्या लोखंडी जिन्यावरून वर चढताना पाहिले. मी त्याचा पाठलाग केला आणि भराभरा ती शिडी चढलो. तशी मी ती पूर्वी अनेकदा चढलो होते. मी तेथल्या सपाट छपरावर उभे राहून पाहू लागलो तर तो तेथले पाणी वाहून न्यायच्या नळात शिरताना दिसला. त्याच्या शेपटीचे टोक काही वेळ दिसत राहिले आणि नंतर दिसेनासे झाले.

“मला वाटतं तो वरचं पाणी वाहून न्यायच्या नळातच राहतो,” मी आजोबांना म्हटले.

“तसं असेल तर आपल्याला लागणारं अन्न तो कुठून मिळवतो?” आजीने विचारले.

“‘शेतातल्या उंदरांनी आपल्या बागेत किती उच्छाद मांडला होता ते लक्षात आहे ना?’” आजोबा म्हणाले. “‘बहुधा त्यांनाच खाऊन तो आपली गुजराण करत असावा. आठवतं ना? ते उंदीरसुद्धा त्या ड्रेनपाइपमध्येच राहत असत.’”

“‘हँड,’” आजी विचार करत म्हणाली. “‘म्हणजे सापाचे सुद्धा उपयोग असतात तर! पण म्हणजे तो छपराशीच राहतोय आणि कोंबडीच्या पिलांएवजी रानटी उंदरांनाच खातोय तोपर्यंत...’”

पण अजगर छपराशीच राहिला नाही. रुबीमावशीच्या कर्णभेदक किंकाळ्या ऐकून आम्ही सगळे धावतच तिच्या खोलीत जमा झालो. तेव्हा तो तिच्या आरंशाच्या टेबलावर त्या आरशात दिसणाऱ्या स्वतःच्या प्रतिबिंबाचे बहुधा कौतुक करत बसला होता!

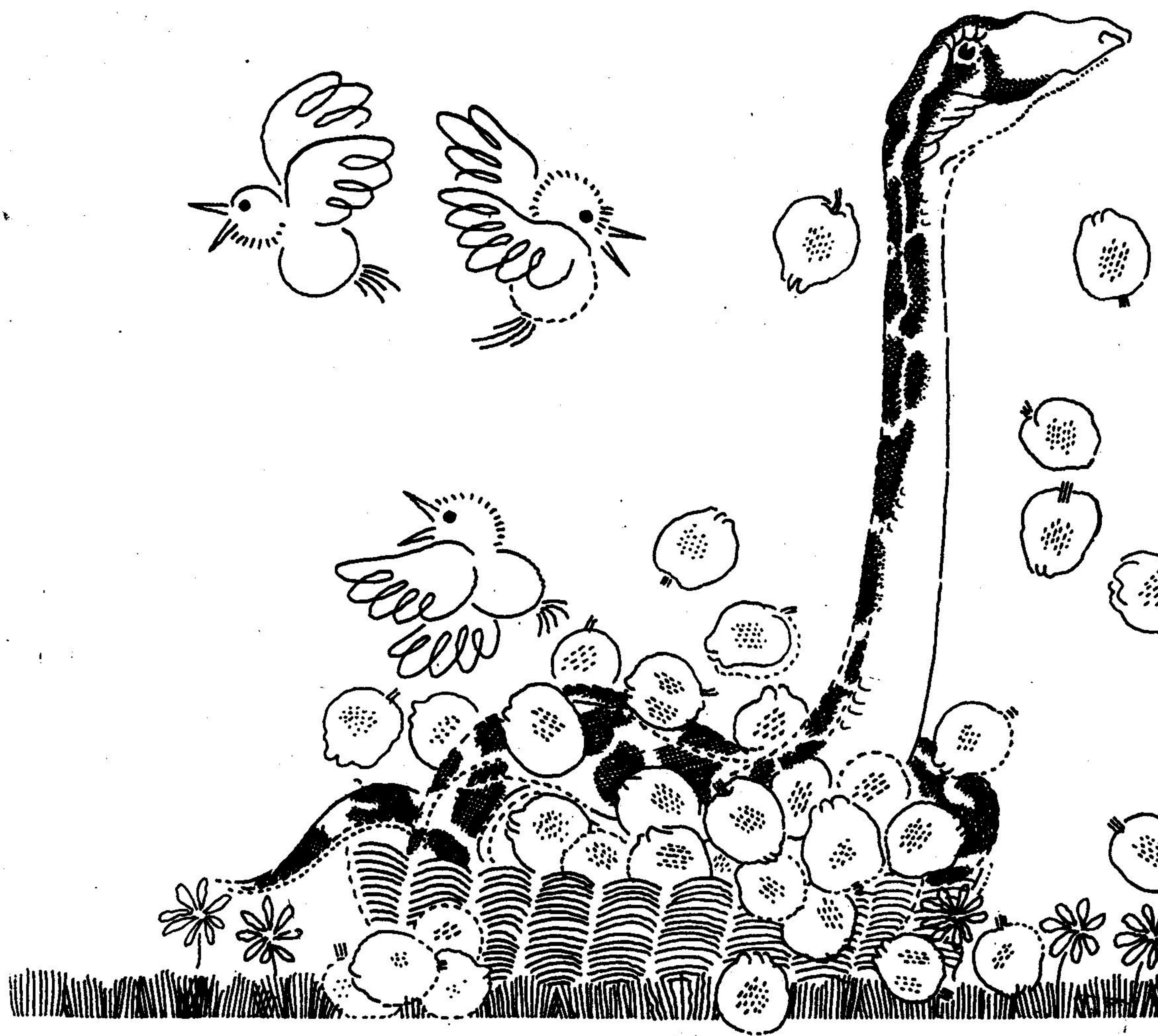
“‘आपल्याकडं इतकं लक्ष पुरवलं जातंय हे जाणवून त्याला बहुधा स्वतःबदल गर्व वाटायला लागला असेल,’” आजोबा म्हणाले. त्यांनी त्याला सहजगत्या उचलले आणि त्याबरोबर रुबीमावशीने अजूनच किंचाळायला सुरवात केली. “‘रुबी, तुला त्याला मिनिटभर धरून पाहायचंय का?’” आजोबा म्हणाले. “‘त्याला तू आवडलेली दिसतेयस!’”

त्याबरोबर रुबीमावशी खोलीतून पळाली आणि क्हरांड्यात हजर झाली. तेथे तिचे पॉपाय पोपटाने धिक्काराच्या शिट्या मारून स्वागत केले. बिचारी रुबीमावशी. तिने आमच्याकडचा मुककाम एक आठवड्याने कमी केला आणि ती तत्काळ लखनौला निघून गेली. तेथे ती शाळेत शिक्षिका होती. “‘तुमच्या घरापेक्षा मला माझ्या शाळेत अधिक सुरक्षित वाटतं!’” ती म्हणाली.

आजोबा त्या अजगराला इतक्या सहजपणे आणि आत्मविश्वासपूर्वक हाताळत होते की ते पाहून आपणही तसेच करावे अशी मला इच्छा झाली. त्यामुळे पुढच्या वेळी अजगर छपराकडे नेणारी शिडी चढताना दिसताच मीही त्याच्याबरोबरच शिडी चढू लागलो. तो वर चढता चढता थांबला. मीही थांबलो. मी माझा हात पुढे केला. तेव्हा तो माझ्या हातावर चढला आणि माझ्या खांद्यापर्यंत सरकला. माझ्या गळ्याभोवती त्याने विळखे घालू नयेत असे वाटत असल्याने मी त्याला दोन्ही हातांनी घट धरले आणि त्याला खाली बागेत घेऊन गेलो. त्याने मुळीसुद्धा विरोध दर्शवला नाही.

मला अजगर तसा गार आणि बुळबुळीत वाटला. आणि सुरवातीला तरी मला फार भीती वाटली. पण थोड्याच वेळात मला त्याची सवय झाली आणि त्यालाही माझे हाताळणे आवडल्यासारखे दिसले. कारण मी त्याला खाली ठेवले तेव्हा त्याने माझ्या पायावर चढायचा प्रयत्न केला. मला दुसरी कामे असल्याने मी त्याला बागेतल्या मोठ्या, रिकाम्या करंडीत ठेवले. त्याने माझ्याकडे आपल्या उघडझाप न होणाऱ्या निर्विकार डोळ्यांनी रोखून पाहिले. तो कसला विचार करतेय हे कळायला मार्ग नव्हता. किंबहुना त्याला विचार करता येतो का हेसुद्धा मला माहिती नव्हते.

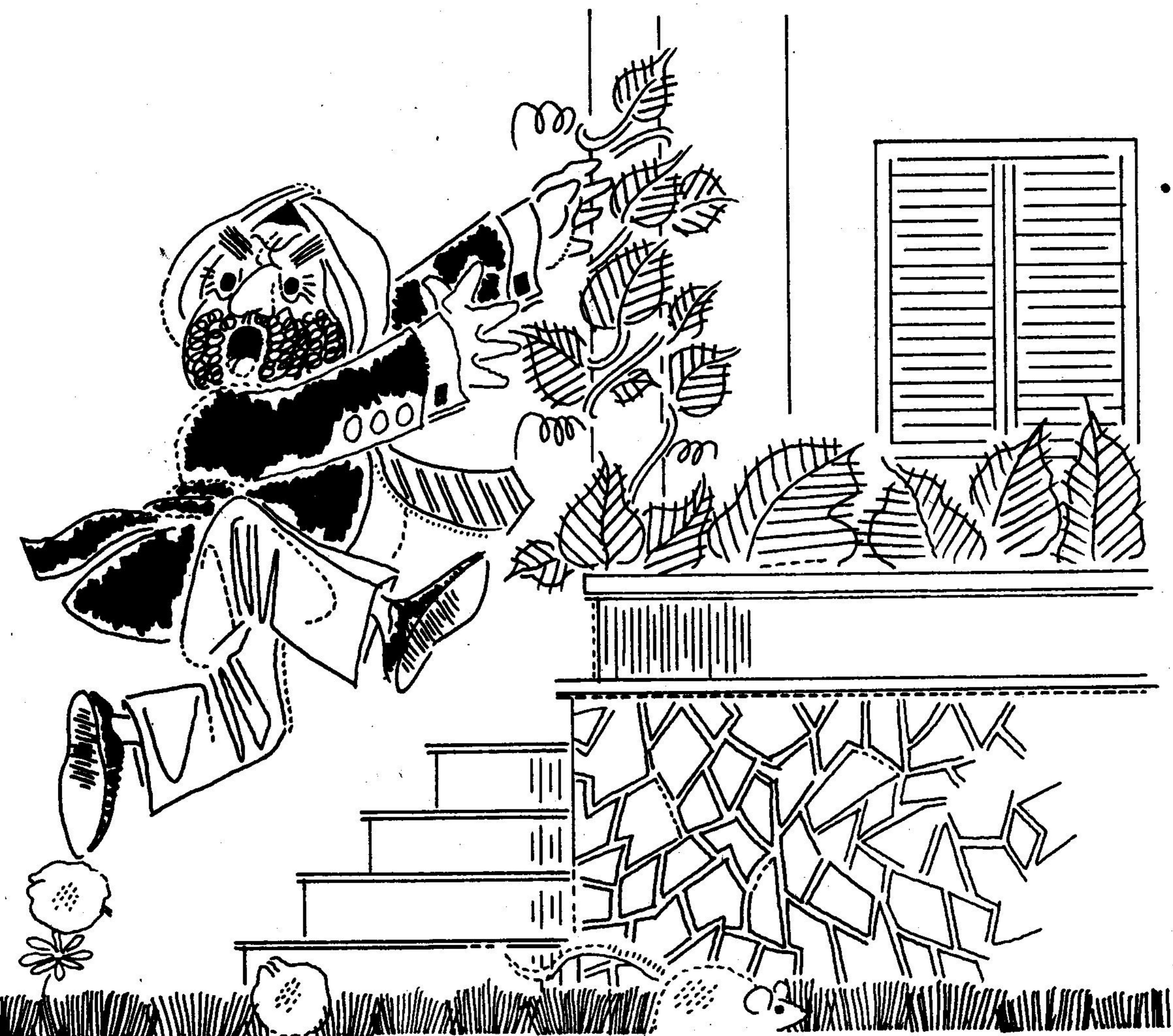

मी सायकल-फेरी मारायला निघून गेलो. परत आलो तेव्हा आजी पेरु तोडून त्या करंडीत टाकत होती. तेव्हा म्हटले करंडीतला तो अजगर दरम्यानच्या काळात कोठेतरी दुसरीकडे गेला असावा.

करंडी भरल्यावर आजी मला म्हणाली, “तू हे पेरु घेऊन मेजर मलिकांकडं जातोस का? आज त्यांचा वाढदिवस आहे. आणि त्यांना थोडं आनंदानं चकित करावं असं मला वाटतं.”

मी ती करंडी सायकलच्या पाठीमागे ठेवली आणि कोपच्यावरच्या मेजर मलिक

यांच्याकडे सायकलवरून गेलो. त्यांची आणि माझी गाठ त्यांच्या घराच्या पायऱ्यांवरच पडली.

“ये, ये, छोट्या,” ते म्हणाले. “अन् तुझ्या लाडक्या आजीनं आज माझ्याकरता काय पाठवलंय?”

“तुमच्या वाढदिवसानिमित्त तुम्हाला थोडं चकित करण्यासाठी पाठवलेली भेट,” मी म्हणालो आणि त्यांच्यासमोर ती करंडी खाली ठेवली.

त्या सगळ्या पेरुंखाली इतका वेळ निश्चिंतपणे झोपलेल्या अजगराला नेमकी

याच वेळी जाग आली आणि तो एकदम कितीतरी फूट उंच ताठ उभे राहिला! त्याच्यावरचे पेरु इतस्ततः घरंगळले. मेजरांच्या तोंडून शिवी बाहेर पडली आणि ते धावतच घरात घुसले.

त्या अजगराला मी पुन्हा त्या करंडीत ढकलले, ती करंडी उचलून पूर्वीप्रमाणे सायकलच्या मागे ठेवली, आणि सायकलवर बसून नव्या विक्रमाला साजेशा वेगाने फाटकाबाहेर पडलो. मी केले ते तसे योग्यच ठरले. कारण त्याच वेळी दोन नव्याची बंदूक घेऊन मेजर मलिक हल्ला करण्याच्या पवित्र्यात घाईघाईने घरातून बाहेर आले आणि बंदूक अवती भोवती फिरवू लागले!

“तू पेरु पोचवलेस ना?” घरी परतल्यावर आजीने मला विचारले.

“होय,” सत्याला चिकटत मी उत्तर दिले.

“आणि ते आनंदानं चकित झाले का?”

“त्याबद्दल ते तुला पत्रानं कळवणार आहेत,” मी म्हटले.

त्यांनी कळवलेच. त्यांनी लिहिले होते : “इतक्या छान रीतीने मला आश्चर्यचकित केल्याबद्दल धन्यवाद. भावनांची अशी इतकी निष्कारण घालमेल होऊ देऊ नका असा मला डॉक्टरांनी सल्ला दिला आहे हे अर्थातच तुम्हाला माहिती नसणार. मला उच्च रक्तदाबाचा विकार आहे. तुमच्या नातवाच्या येण्यामुळे तो कमी झाला नाही. काही का असेना, भेटीमागची भावना लक्षात घ्यायची असते आणि मी आपला प्रयत्न खिलाडू वृत्तीने स्वीकारतो...”

“किती चमत्कारिक पत्र!” आजी म्हणाली. “बिचारे आजारी दिसताहेत. रक्तदाबाच्या विकाराला पेरु अपायकारक असतात का?”

“नुसते पेरुच म्हटले तर नसतात,” आजोबा म्हणाले. नेमके काय घडले असावे

याचा बहुधा त्यांना अंदाज आला होता. “पण त्यांच्याबरोबरच्या इतर काही गोष्टींमुळे ते एखादे वेळी धक्कादायक ठरतात.”

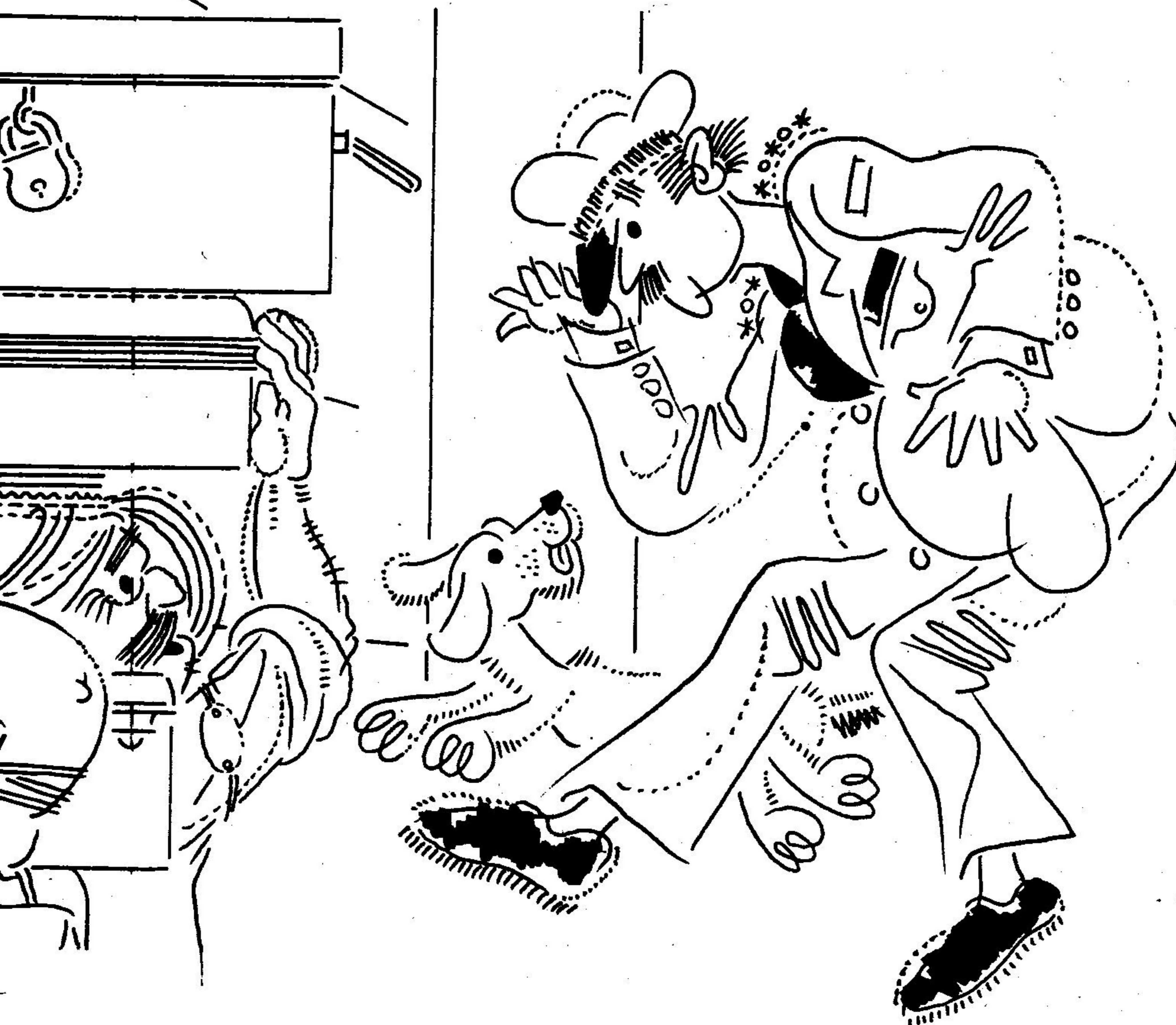
तो अजगर घरात किंवा अंगणात सगळीकडे पाहायची सवय हळूहळू आजीसकट आम्हा सगळ्यांना झाली. आणि त्याच वेळी काही महिन्यांकरता म्हणून लखनौला जाण्याचा आमचा बेत ठरला.

लखनौ हे तसे मोठे शहर आहे आणि डेहरापासून सुमारे तीनशे मैल दूर आहे. रुबीमावशी तेथेच नोकरी करते आणि राहतेही. तिच्याकडे आम्ही उत्तरणार होतो. साहजिकच अजगर किंवा टोटो माकड असे प्राणी ते पाळीव असूनही आम्हाला आमच्या बरोबर नेता येणार नव्हते.

“पॉपायचं काय करायचं?” मी म्हटले.

“तो काही पाळीव नाही,” आजी म्हणाली. “तो आपल्या घरातल्यांपैकीच आहे. अर्थातच तो आपल्याबरोबर येणार!”

पॉपायला आगगाडीच्या इंजिनाच्या तसेच गार्डच्याही शिटीची हुबेहूब नव्कल

करता येत असे. साहजिकच डेहराच्या फलाटावरच्या उतारूंचा त्या शिट्या ऐकून बराच गोंधळ उडाला. आता आगगाडी सुटणार असे वाटून उतारू घाईघाईने आपापल्या डब्यात चढायचे आणि मग त्यांच्या लक्षात यायचे की गाडने अजून शिटी दिलेलीच नाही म्हणून. तेव्हा ते पुन्हा खाली उतरायचे आणि पॉपाय पुन्हा एकदा कर्कश शिटी वाजवायचा की गाडीत चढण्याकरता त्यांची परत एकदा धावपळ उडायची. हे असे कितीतरी वेळा झाले. अखेरीला गाडने खरोखरच शिटी वाजवली पण तेव्हा उतारू गाडीत चढलेच नाहीत! बिचारे! कितीतरी उतारू तसेच पाठीमागे राहिले!

स्थानकाच्या बाहेर पडून आगगाडीने वेग घेतला तेव्हा आजोबा आजीला म्हणाले, “त्या पोपटाच्या तोंडात बोळा कोंबून त्याचा आवाज बंद का नाही करत?”

“तसलं काही मी करणार नाही हं,” आजी ठामपणे म्हणाली. “मी त्याचं तिकीट काढलंय आणि प्रवासाचा आपल्याला हवातसा आस्वाद घेणं हा त्याचा इतर उतारूंइतकाच हक्क आहे!”

गाडी स्थानकावर थांबल्यानंतर फलाटावरचा विक्रेता असो की अजून कोणी असो, पॉपायने कोणालाच खिडकीतून डब्यात डोकावू दिले नाही. प्रवास संपेपर्यंत त्याने तिकीट तपासणीसाच्या दोन बोटांचा आणि नाकाचा चावा घेतला. शिवाय एकदा कानालाही चिमटा काढला.

आमचा प्रवास तसा रात्रीचा होता आणि आजीने लवकरच स्वतःभोवती रग गुंडाळून घेत आपले पाय बाकावर पसरले. “आजचा दिवस तसा दगदगीचा गेला, नाही?” ती म्हणाली. “मी बाई आता आपली झोपते.”

“आपण काही खाणार नाही आहोत का?” मी म्हटले.

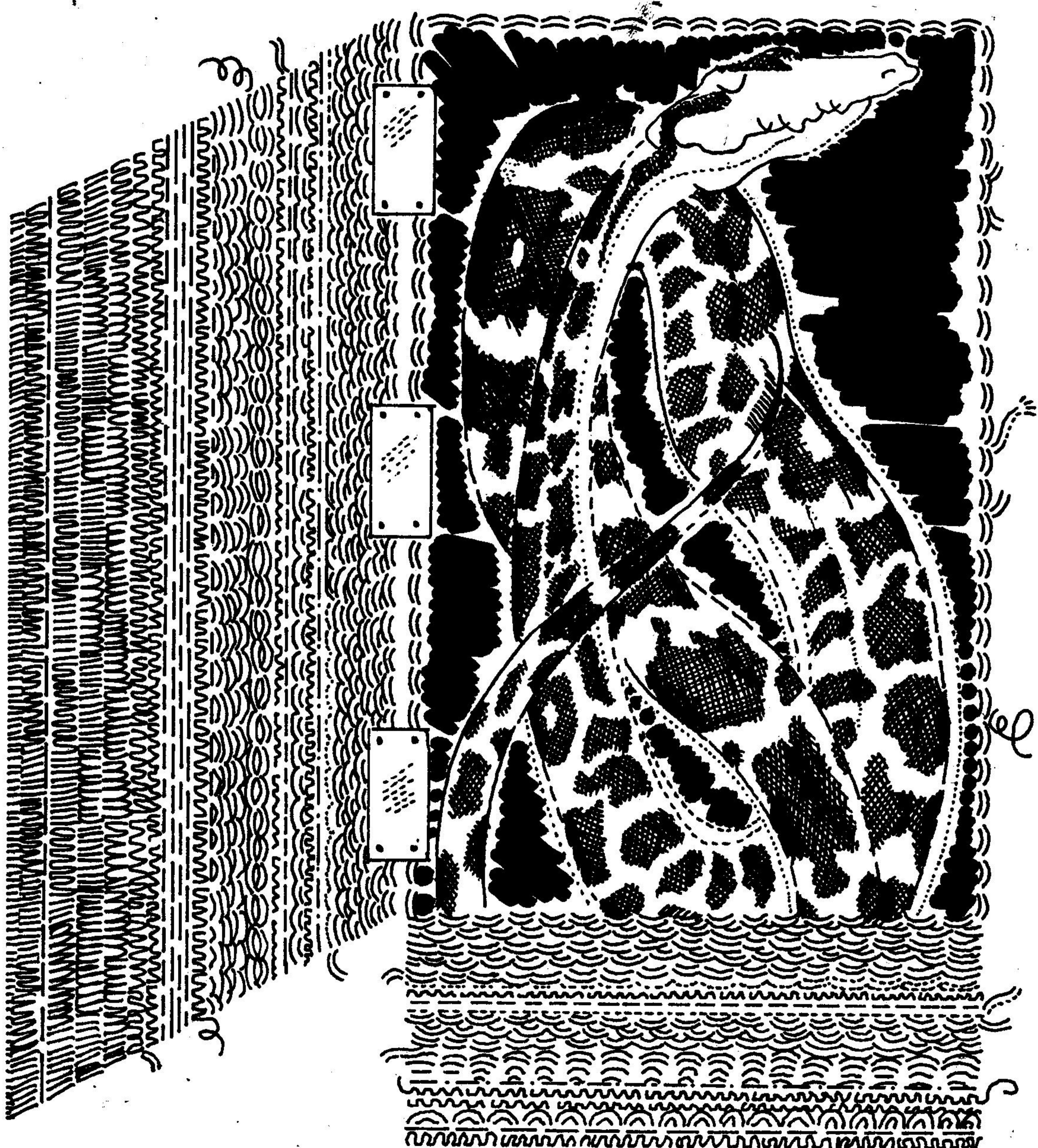
“मला भूक नाही,” ती म्हणाली. “प्रवासाला निघायच्या आधी मी घरीच थोडं खाल्लं होतं, तुम्ही दोघं ती आपली सहलीची करंडी उघडा आणि तिच्यातलं हवं ते खा.”

आगगाडीच्या चाकाचा तालगवर होणारा खडाड-खट् हा आणि वाफेच्या इंजिनाचा वाफ सोडल्याचा होणारा आवाज याचा परिणाम होऊन आजीला डुलकी लागली. पॉपायसुद्धा गुंगला.

“मला भूक लागलीय,” मी आजोबांना म्हटले. “आजीनं आपल्याकरता काय काय केलंय?”

“भरलेले पराठे, ऑमलेट, आणि तंदूरी कोंबडी. ते सगळं त्या बाकाखालच्या पेटीत आहे.”

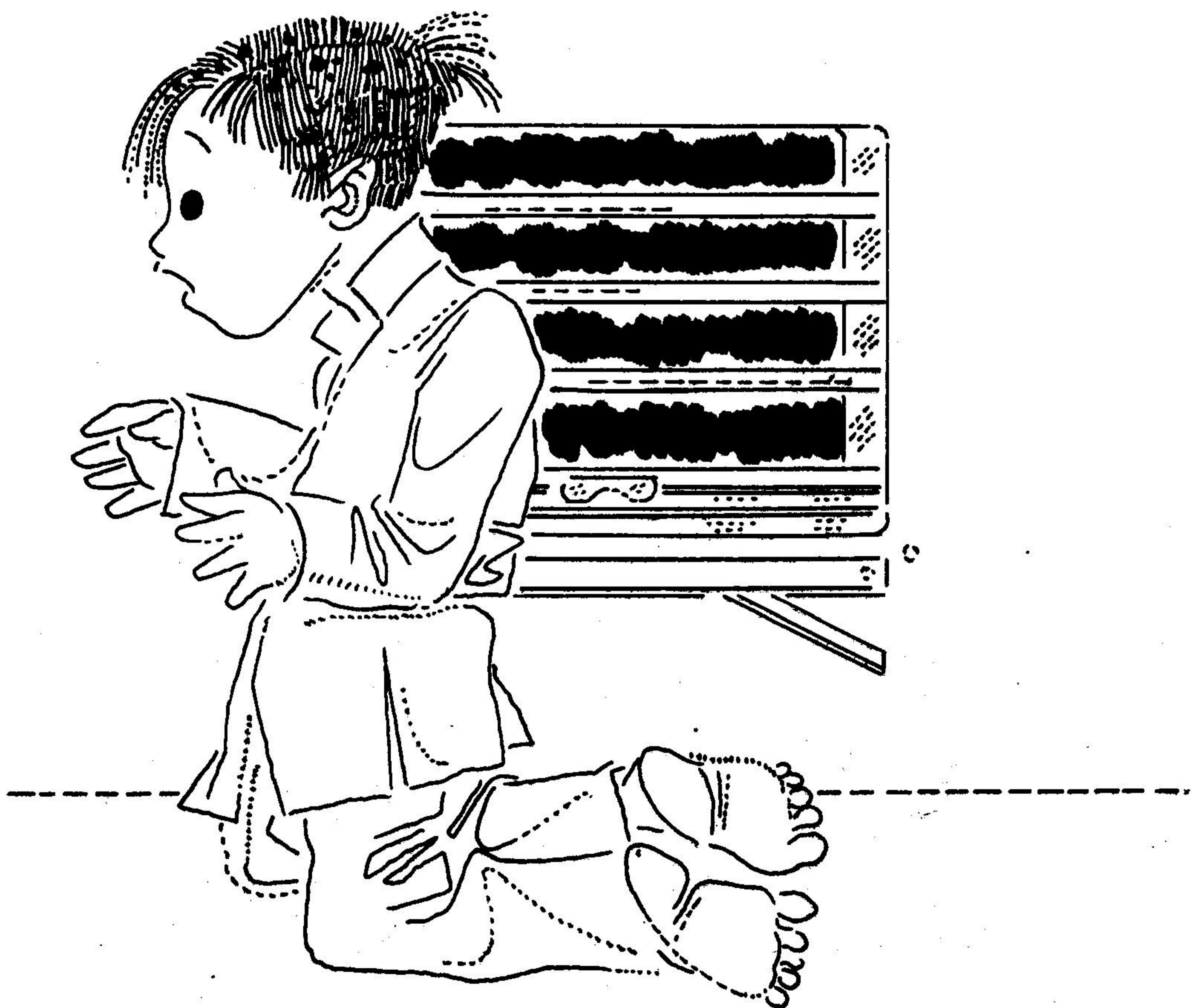

मी ती पेटी ओढून मध्यभागी आणली. तिच्या वाद्या सैलसर होत्या. मी त्या सोडवल्या न सोडवल्या तोच तिचे झाकण उघडले गेले आणि मला आश्चर्याचा धक्काच बसला.

पेटीत आमचा अजगर समाधानाने वेटोळे घालून शांतपणे पहुडला होता! आमच्या जेवणाचा तेथे पत्ताच नव्हता.

“पेटीत अजगर आहे!” मी म्हणालो. “आणि त्यांन आपलं जेवण फस्त केलंय!”

“काहीतरी काय?” पेटीजवळ येत आजोबा उद्गारले. “अजगरं ऑमलेट आणि पराठा खात नाहीत. त्यांना जिवंत अन्न आवडतं. आणि हे काय? ही तर जुनी, टाकून दिलेली पेटी आहे! आपलं जेवण ठेवलेली पेटी मागंच राहिलेली दिसतेय.

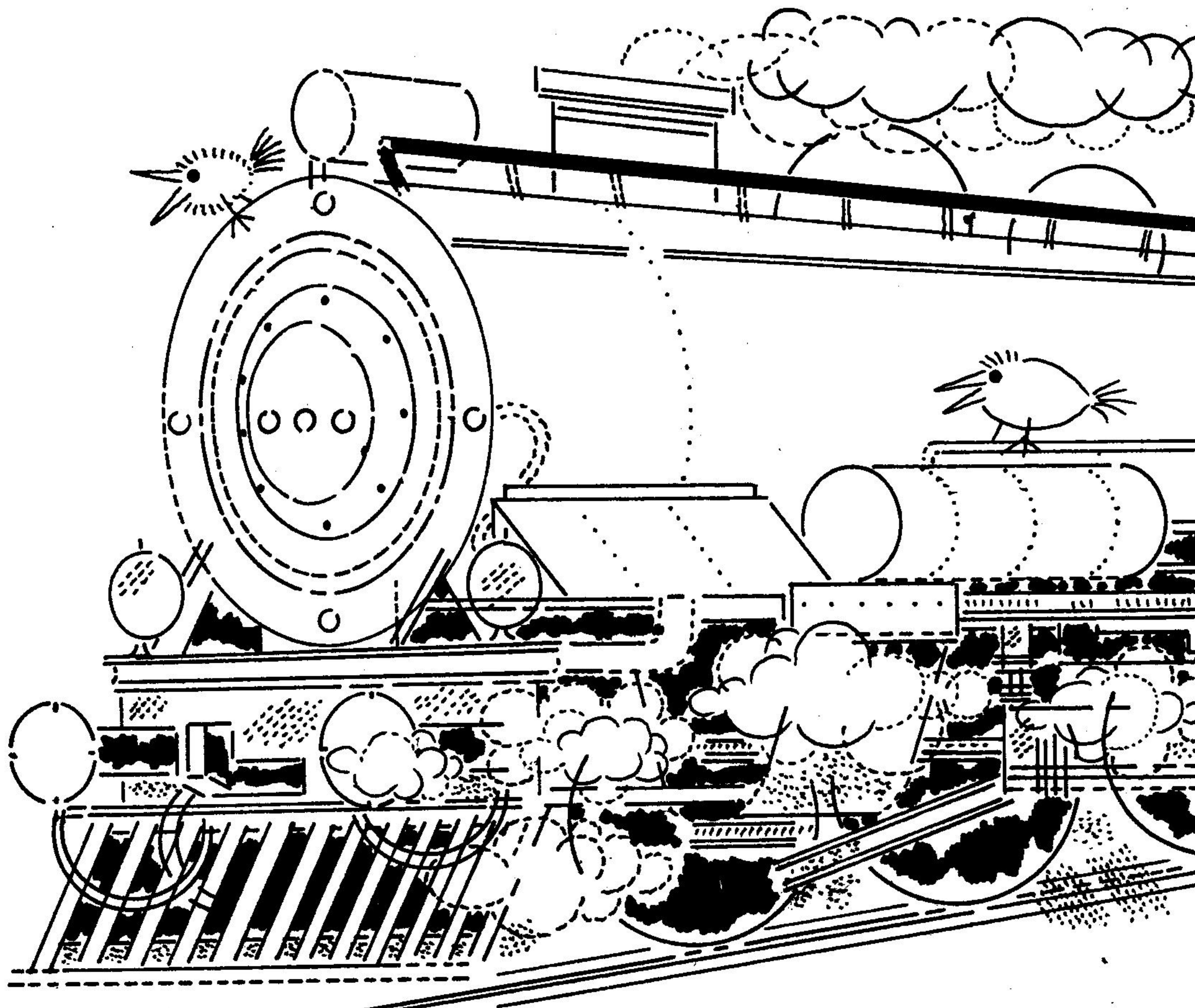
किंवा, सामान ठेवताना आपल्याला मेजर मलिक मदत करत होते, नाही का? मला वाटतं, त्यांनीच स्वतःला मिळालेल्या भेटीची अशी परतफेड केलीय!”

आजोबांनी सटकन पेटीचे झाकण बंद केले आणि ती पुन्हा बाकाखाली ढकलली.

“आजीला हे दिसू देऊ नको,” ते म्हणाले. “तिला वाटेल आपणच त्याला जाणून बुजून घेऊन आलोय!”

“पण मला भूक लागलीय ना,” मी तक्रार केली.

“पुढचं स्टेशन येईपर्यंत दम धर. तिथं आपण वडेबिडे किंवा असंच काहीतरी विकत घेऊ. तोपर्यंत या पॉपायच्या हिरव्या मिरच्या घे.”

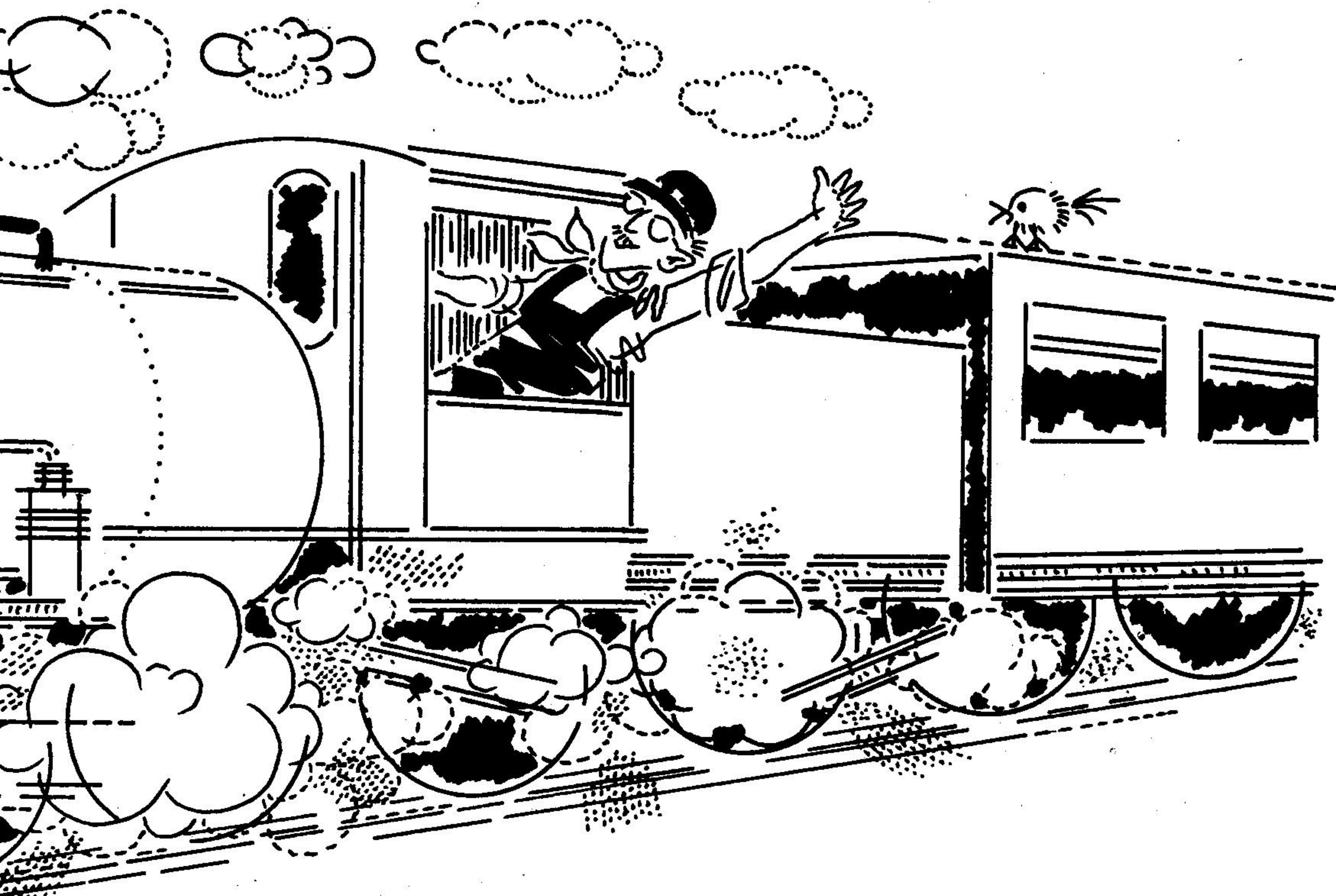
“नाही, मला नको. तुम्हीच घ्या.”

नुसती सबंधच्या सबंध हिरवी मिरची खायची आजोबांना सवय होती. त्यामुळे त्यांनी दोन तीन मिरच्या तोंडात टाकल्या आणि त्या ते आरामात चावून खाऊ लागले.

मध्यरात्रीनंतर काही वेळाने डब्याच्या पलीकडच्या कोपन्यातून मोठी आरडाओरड ऐकू आली. पॉपायनेही तक्रारीचे आवाज केले. त्यामुळे आजोबा आणि मी जागे झालो व काय झालेय याचा अंदाज घेऊ लागलो.

तेवढ्यात अचानकपणे “साप! साप!” असा ओरडा ऐकू आला.

मी बाकाच्या खाली डोकावून पाहिले. सहलीच्या पेटीचे झाकण उघडे होते!

“अजगर बाहेर पडलाय!” मी उद्गारलो. त्याबरोबर लागलीच आजोबा रात्रीच्या पायजम्यातच आवाजाच्या दिशेने धावले. मी त्यांच्या पाठोपाठच होतो.

जवळ जवळ डऱ्यानभर उतारु डब्यातल्या स्वच्छतागृहाच्या दाराशी घोळका करून उधे होते.

“काय झालंय?” आजोबांनी सहजपणे विचारले.

“संडासात जाता येत नाहीये,” कोणीतरी म्हणाले.

“तिथं फार मोठा साप आहे!”

“मला पाहू घ्या,” आजोबा म्हणाले. “मला सापांबद्दल माहिती आहे.”

उतारुंनी वाट करून दिली आणि आजोबा व मी स्वच्छतागृहात शिरलो. पण तेथे कोठेच अजगर नव्हते.

“तो नक्कीच या खिडकीतून बाहेर पडला नसणार,” तेथल्या खिडकीकडे पाहत आजोबा म्हणाले. “एक्हाना तो दुसऱ्या डब्यातसुद्धा पोचला असेल.” आम्ही

स्वच्छतागृहाच्या बाहेर आलो आणि तेथे घोळका करून उभे असलेल्या उतारुन्ना आजोबा म्हणाले, “साप निघून गेलाय. काळजी करण्यासारखं काहीच नाही. ते साधं अजगराचं निरुपद्रवी पिल्लू होतं.”

आम्ही आमच्या जागी परत आलो तेव्हा आजी आपल्या बाकावर उठून बसली होती.

“माझ्या पाठीमागं तुम्ही असलं काही करणार याची मला कल्पना होतीच,” ती रागारागाने म्हणाली. “त्या प्राण्याला पाठीमागं ठेवलंय असं तुम्ही मला म्हणालात. पण खरं तर तो साच्या प्रवासभर आपल्या बरोबरच होता.”

आमच्या बरोबर अजगर असण्यात आमचा काहीच हात नाही, तो स्वतःच आपणहून आमच्या नकळत पेटीत जाऊन बसला किंवा मेजर मलिकांनी त्याला तेथे ठेवले असणार असे आजोबांनी सांगायचा प्रयत्न केला. पण आजीचे समाधान झाले नाही.

“काही का असेना; तो आता गेलाय,” अखेरीला आजोबा म्हणाले. “स्वच्छतागृहाच्या

खिडकीतून तो बाहेर पडला असणार. आपण आता डेहरापासून शंभर मैल दूर आलो आहोत. तेव्हा तुला काही तो पुन्हा दिसणार नाही.”

ते असं म्हणत असतानाच आगगाडीचा वेग कमी झाला आणि ती एकदम कचूकन थांबली.

खिडकीबाहेर पाहत आजोबा उद्गारले, “इथं तर कोणतंही स्टेशन दिसत नाहीये.”

तेवढ्यात आगगाडीच्या रुक्कंकरता तयार केलेल्या भरावाच्या काठावरून कोणीतरी हातवारे करत आणि ओरडत धावत पळत आले.

“हा तर इंजिनात कोळसे टाकणारा वाटतोय,” आजोबा म्हणाले. “काय भानगड आहे हे मी पाहून येतो.”

“मीसुद्धा येणार,” मी म्हटले आणि आम्ही दोघे भरावावरून भराभरा गाडीच्या टोकापासल्या इंजिनापाशी गेलो.

“काय झालंय?” आजोबा ओरडले. “मी काही मदत करू का? मला इंजिनातलं सगळं काही कळतं.”

पण गाडीच्या चालकाची वाचाच गेली होती. आणि त्यात त्याची काही चूक होती

असे कसे म्हणणार? कारण इंजिनात चढून गेल्यावर आम्हाला दिसले की अजगराने त्याच्या पायांना विळखे घातले आहेत आणि त्यामुळे तो इतका भयभीत झाला आहे की त्याला साधे हलताही येत नाहीये!

“काळजी करू नका; आमच्यावर सोपवा,” आजोबा म्हणाले. आणि अजगराला ओढून त्यांनी त्याचे चालकाभोवतीचे विळखे सोडवले आणि मग त्याला माझ्या हातात टाकले. पांढरा फटक पडलेला, थरथरणारा चालक आपोआप खाली कोसळला.

“मला वाटतं मीच आता इंजीन चालवायला हवं,” आजोबा म्हणाले. “लखनौला पोचायला आपल्याला उशीर व्हायला नको. तिथं तुझी रुबीमावशी आपली वाट पाहत असेल.”

आणि स्तंभित झालेला चालक त्यावर काही म्हणायच्या आतच आजोबांनी ब्रेक सोडले आणि इंजिनाला गती दिली.

“कोळसे टाकणारा पाठीमागंच राहिला ना,” मी म्हटले.

“हरकत नाही. तू कोळसे टाक.”

इंजीन चालवण्यात आजोबांना मदत करायला मी मनापासून उत्सुक होतोच. मी अजगराला चालकाच्या मांडीवर टाकले आणि कोळसे ढकलायला सुरवात केली. इंजिनाने वेग घेतला आणि थोड्यात वेळात आकाशात ठिणग्या उडवत आणि गाडीची शिटी सतत वाजती ठेवत आम्ही रात्रीच्या अंधारातून भरधाव जाऊ लागलो.

“तुम्ही फार वेगानं जाताय,” चालक ओरडला.

“गेलेला वेळ मी भरून काढतोय,” आजोबा उत्तरले. “तो कोळसे ढकलणारा पळत कुठं गेला?”

“तो गार्डकडं धावला. तुम्ही त्या दोघांनाही पाठीमागं ठेवलंयत.”

दुसऱ्या दिवशी पहाटे लखनौला निर्धोकपणे पोचून गाडीने निश्वास टाकला. चौकशी होणारच होती. परंतु लखनौचा स्टेशन मास्तर आजोबांचा जुना मित्र निघाल्यामुळे सारे काही व्यवस्थितपणे पार पडले. आम्ही वीस मिनिटे आधी पोचलो होतो आणि स्टेशन मास्तर व चालक यांच्याबरोबर आजोबा चहाला गेले तेव्हा मी अजगराला पुन्हा पेटीत बंद केले व सामान उतरवण्यासाठी आजीला मदत करू

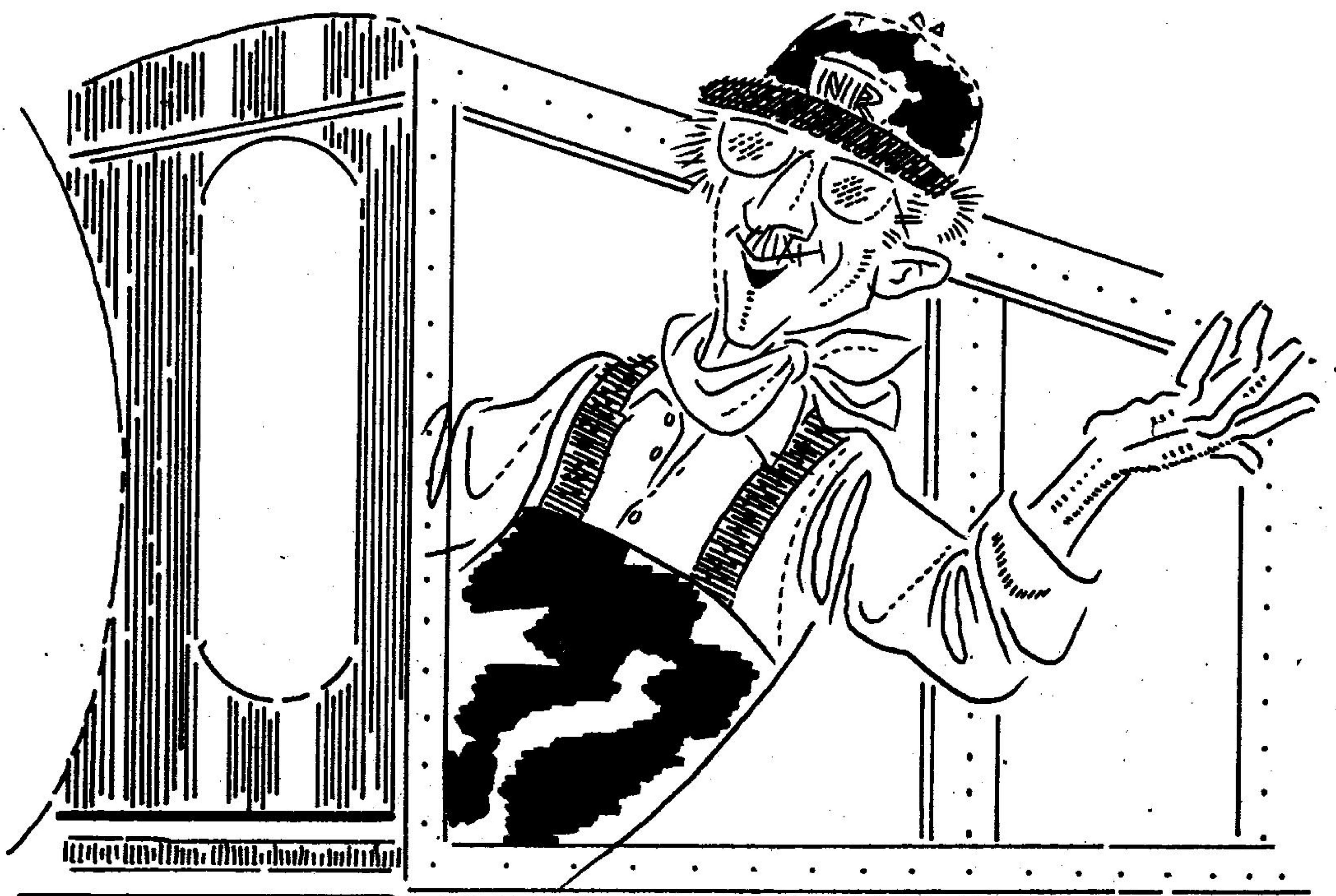
लागलो. पॉपाय आजीच्या खांधावर बसला होता आणि सगळा फलाट अतीव अविश्वासाने न्याहाळत होता. फलाटावरून घाईघाईने आमच्याकडे येणाऱ्या रुबीमावशीला त्यानेच पहिल्यांदा पाहिले आणि लागलीच धोक्याची शिटी वाजवून आम्हाला सावध केले.

रुबीमावशीला चांगले पदार्थ चाखायची फार हौस होती. साहजिकच आमच्या सामानातल्या सहलीच्या पेटीकडे तिचे लक्ष जायला वेळ लागला नाही. ती पेटी लागलीच हातात घेऊन ती म्हणाली, “ही बरीच जड वाटतेय. तुम्ही माझ्याकरता बरेच पदार्थ शिल्लक ठेवलेले दिसतायत. मीच ही टँक्सीपर्यंत घेऊन जाते.”

“आम्ही जवळ जवळ काहीच खाल्लं नाही,” मी म्हटले.

“तुझ्या आजीच्या हातचं खाल्लं त्याला आता युगं लोटल्यासारखं वाटतंय.” आणि त्यानंतर तिनं ती पेटी हातातनं सोडलीच नाही.

मी हळूच पेटीकडे पाहिले. तिचे झाकण फुगल्यासारखे वाटत होते. पण यावेळी मी ते पक्के आणि घटू बांधले होते. त्यामुळे ते एकदम उघडेल अशी भीती नव्हती.

आजोबांनी आम्हाला स्थानकाबाहेर गाठले आणि लवकरच आम्ही सगळे टँक्सीत बसलो. कुठे आणि कसे जायचे याबाबत रुबीमावशीने टँक्सीचालकाला सूचना दिल्या आणि मग एकदम धुराळा उडवून आमची टँक्सी पळू लागली.

“या सहलीच्या पेटीत काय आहे ते पाहायची माझी उत्सुकता आता शिगेला पोंचलीय!” रुबीमावशी म्हणाली. “मी हळूच डोकावून पाहू का?”

“इतक्या घाईनं नको,” आजोबा म्हणाले. “आमच्याकरता तू तयार ठेवलेली न्याहारी आम्हाला आधी खाऊ दे. मग तुला काय करायचं ते कर.”

आजीच्या खांधावर रुबाबात बसलेल्या पॉपायचा एक डोळा मात्र त्या थरथरणाच्या पेटीच्या झाकणाकडे संशयाने नजर ठेवून होता.

आम्ही रुबीमावशीच्या घरी पोचलो. तेथे तिने आमच्याकरता तयार केलेली न्याहारी जेवणाच्या टेबलावर मांडूनच ठेवली होती.

“हे तसं पुरेसं नाही,” ती म्हणाली. “पण आपण याबरोबरच तुम्ही माझ्याकरता आणलेले पदार्थही ठेवू, म्हणजे झालं.”

तिने ती सहलीची पेटी टेबलावर ठेवली आणि तिचे झाकण उघडून आत पाहिले. दुसऱ्याच क्षणी तिला भोवळ आली.

आजोबांनी अजगराला उचलले, त्याला घेऊन ते बागेत गेले, आणि तेथल्या डाळिंबाच्या झाडाच्या फांदीवर त्यांनी त्याला सोडले.

भान आल्या आल्या रुबीमावशीने आपण सहलीच्या पेटीत एक मोठा साप पाहिला असे ठासून ठासून सांगितले, पण आम्ही तिला ती पेटी पूर्णपणे रिकामी असल्याचेच दाखवले!

“तुला काहीतरी भास होताहेत, “आजोबा म्हणाले. “कामाच्या व्यापामुळं तू दमलीयस त्याचा हा परिणाम आहे!”

“शाळेतल्या इतक्या मुलामुर्लींना शिकवायचं म्हणजे फारच दमणूक होते,” मीही गंभीरपणे म्हटले.

आजी काहीच बोलली नाही. पण पॉपाय मात्र एकदम मोठ्यामोठ्याने शिट्या वाजवून गोंधळ घालू लागला. आणि मग लवकरच आम्ही सगळे, अजूनही पुरेशी नीट भानावर न आलेल्या रुबीमावशीसकट सगळे, मोठमोठ्याने हसू लागलो!

रु. 10.00

ISBN 81-237-4059-X

नेशनल बुक ट्रस्ट, इंडिया

